

Nyordslistan 2015

Nyordslistan är ett urval av de ord som tillkommit eller etablerat sig i språket under det gångna året. Vi har valt ut exempel på nya ord som säger något om samtiden och om språkliga trender. Vi har även tagit med ord som visar på språklig kreativitet. Årets nyordslista är resultatet av ett samarbete mellan Språkrådet och Språktidningen.

avinvestera

Göra sig av med en tidigare gjord investering, ofta av etiska eller politiska skäl (2005).

Vi vill att AP-fonderna ges i uppdrag att avinvestera verksamheter med stora mängder fossil energi och där mänskliga rättigheter kränks.

Dagens ETC 8 september 2015

[Även *divestera*, av engelska *divest*, används.]

cosplay

En form av maskerad där deltagarna klär ut sig till fiktiva figurer från tv, film, serietidningar, dataspel etcetera, ofta figurer i japansk kultur men även från andra kulturer (2001).

Under fyra dagar blir Linköpings universitetsområde till Närcon, Nordens största spel- och cosplayfestival, och fylls med 8 000 ungdomar. De flesta av dem har slitit i veckor för att få sina dräkter så fräna och korrekta som möjligt, allt för att likna favoritkaraktärerna från tv-serier, dataspel, serietidningar och filmer.

TT 24 juli 2015

[Ordet bildades först på japanska i formen *kosupure*, av den engelska frasen *costume play*. Svenskan har lånat in den engelska sammandragningen *cosplay*.]

delningsekonomi

System där olika verksamheter organiseras så att man utnyttjar varor och tjänster effektivare genom att flera kan dela på dem, till exempel i form av bilpooler eller nätverk för att byta bostäder under kortare perioder (2013).

En allt snabbare digitalisering har förändrat arbetsmarknaden i grunden. Inte nog med att många av dagens jobb ersatts med nya och många fler. 9–5-jobben är borta. Fasta anställningar har gett plats för en snabbväxande delningsekonomi. Ingen tar längre betalt för nedlagd tid, utan för resultat. Få personer äger en egen bil; bilar delas och lånas, liksom semesterboende.

Göteborgs-Posten 7 oktober 2015

[Även kollaborativ ekonomi, delandets ekonomi, delandeekonomi och tillgänglighetsekonomi förekommer. I anslutning till *delningsekonomi* talar man också om *delning*, med sammansättningar som *delningstjänster* och *delningssamhället*.]

douche

Otrevlig eller osympatisk person (2009).

När jag var yngre hade jag jättedåligt självförtroende. Jag var blyg och tillbakadragen. När man väl får hela bekräftelsen med kändisskap så bygger man upp självförtroendet. Men det har inte slagit över så att jag blivit en douche.

Expressen 4 augusti 2015.

[Vardagligt, från engelskans *douche(bag)* med samma betydelse.]

dumpstra

Söka efter och använda sådant som andra slängt, i synnerhet mat (2008).

Den främsta anledningen till att dumpstra är ekonomiska. Många studerande gör det för att få pengarna att räcka längre. Men det är också en reaktion mot det enorma matsvinnet.

Helsingborgs Dagblad 16 augusti 2015.

[Från engelskans *dumpster dive*, 'sopcontainerdyk'.]

EU-migrant

EU-medborgare som tillfälligt uppehåller sig i ett annat EU-land för att förbättra sin materiella eller sociala situation (2011).

Polisen har gjort en ny tolkning av ordningsstadgan och söker upp sovande EU-migranter på nätterna och kör bort dem från parkerna.

Helsingborgs Dagblad 27 september 2015

[*EU-migrant* används sedan tidigare med en mer allmän betydelse 'person som utnyttjar den fria rörligheten genom att söka arbete eller uppehålla sig i ett annat EU-land'. På senare tid har *EU-migrant* ofta använts synonymt med fattiga romer som kommer till Sverige från Rumänien eller Bulgarien (även kallade *utsatta EU-medborgare*).]

faktaresistens

Förhållningssätt som innebär att man inte låter sig påverkas av fakta som talar emot ens egen uppfattning, som i stället grundas på till exempel konspirationsteorier (2001).

Jag ser ett rasistiskt terrordåd på en skola skyllas på psykiatrisk sjukdom. För oss som inte lider av faktaresistens står det klart att mördaren i första hand drevs av rasistiskt hat.

Arbetaren 2 november 2015

[Även adjektivet *faktaresistent* förekommer.]

funkis-

Som har att göra med (personer med) funktionsnedsättning (2009).

Funkisrörelsen strävar efter att få omvärlden att se tillgänglighet som en fråga om mänskliga rättigheter, och inte ett särintresse. Den nya antidiskrimineringslagen, där otillgänglighet klassas som diskriminering, är enligt Åsa ett steg i rätt riktning.

Upsala Nya Tidning 23 februari 2015

[*Funkis-* används i många sammansättningar, men *funkis* förekommer också både som adjektiv och som substantiv om en person med funktionsnedsättning.]

geoblockering

Teknisk spärr som hindrar innehåll på internet från att visas i ett visst geografiskt område (2008).

Det finns ett skriande behov av att anpassa upphovsrätten till den digitala utvecklingen, av många skäl. Vi behöver riva de landsgränser på internet som kallas geoblockering och som i dag gör att man inte kan titta på samma filmklipp i olika länder.

Aftonbladet 8 juli 2015

[Kortform för *geografisk blockering*.]

groupie

Gruppbild där fotografen själv är med på bilden (2013).

Många av flyktingarna vill fotografera polisen och även låta sig fotograferas tillsammans med polisen. Mobilkamerafotografering har blivit en del av polisens vardag. Den här dagen kommer det fram ett par flyktingar från Syrien och vill ta en groupie med Terese, som i mån av tid ställer upp på det.

SVT 2 oktober 2015

[Bildat i analogi med *selfie*. Den tidigare etablerade betydelsen 'person som beundrar och vill ha sex med en kändis' är förmodligen okänd för många ungdomar, som mest förknippar ordet med en låt i årets omgång av Melodifestivalen.]

haffa

Ragga, stöta på (2010).

Jag har märkt att väldigt många killar haffar på tjejer fast de har ett stabilt förhållande.

Personlig blogg 6 augusti 2015

[Vardagligt ungdomsord.]

halmdocka

Nidbild av motståndarens åsikter, som man argumenterar mot (2009).

Det de gör är helt enkelt att skapa en retorisk halmdocka, de bygger upp något vi inte skrivit för att sedan argumentera mot detta.

Upsala Nya Tidning 31 mars 2015

[Från engelskans *straw man*. Vanliga konstruktioner är *bygga en halmdocka*, *konstruera en halmdocka*, *angripa en halmdocka* och *attackera en halmdocka*. Man talar också om *halmdockeargument* och *halmdockeretorik*. Även *halmgubbe* och *halmfigur* förekommer.]

klickokrati

Ett samhälle där journalistik och politik styrs av vad internetanvändarna föredrar, till exempel genom att klicka på gilla- och delaknappar på nätet (2007).

Med webb-tv går det att titta på dagens alla nyheter med ett enda klick och jag tror att det kan få fler unga och personer som inte kan eller orkar läsa att konsumera mer nyheter. Men kulturredaktionerna blir lidande av klickokratins och risken är att betydelsefulla nyheter blir förenklade. Även om jag är en kattklippälskare av rang är seriös journalistik det allra viktigaste för mig.

Linköpings-Posten 23 september 2015

[Av engelskans *clickocracy*. Ordet har under året aktualiserats genom Ulrika Kärnborgs bok "Klickokratins", som handlar om klickjaktens inverkan på journalistiken.]

klittra

Onanera (som kvinna) (2014).

Det allra viktigaste är din egen träning med din kropp: Klittra, alltså onanera, är vägen till att få bukt med kramperna. Då ökar blodflödet i vulva med flera hundra procent vilket är läkande för slemhinnorna.

Expressen 4 oktober 2015

[Ordet har lanserats av RFSU, som utlyste en tävling om ett nytt ord för kvinnors onani.]

kulturell appropriering

Fenomenet att en kultur med hög status anammar företeelser från en kultur med lägre status; kopplat till föreställningen att detta är något dåligt (2013).

När New Yorkdesignern Donna Karan, förmodligen med goda intentioner, häromåret lanserade en ramadan-kollektion anklagades hon snabbt för kulturell appropriering. Kombinationen islam och mode är kontroversiell.

Svenska Dagbladet 19 april 2015

[Från engelskans *cultural appropriation*.]

mansplaining

Förklaring som ges av män till kvinnor, som förutsätts vara mindre vetande (2012).

I sociala medier klagar kvinnor med jämna mellanrum över att de just tvingats uthärda en dos mansplaining. De brukar få sympati av både medsystrar och män som odlar sitt Fi-skägg. Men frågan inställer sig: Varför, syster, sa du inte till mannen att du redan kände till saken i fråga?

Expressen 30 april 2015

[Teleskopord bildat till *man* och *explain*. Inlånat från engelskan. Verbet som används är *mansplaining*.]

naturvin

Vin som tillverkas med så liten inverkan som möjligt, till exempel med obesprutade druvor och naturlig vildjäst och utan tillsatser och filtrering (2010).

Naturviner tar det ekologiska ett steg till. De gör viner som man gjorde förr, med så lite hjälp som möjligt från människan. Som ett svar på konventionell vinframställning där det i EU får lov att användas över 60 ämnen i processen.

Sveriges Radio 5 februari 2015

nyhetsundvikare

Person som inte tar del av mediernas nyhetsrapportering (2012).

Under senare tid har forskare riktat strålkastaren mot den grupp människor som de kallar "nyhetsundvikare". Det är de människor som inte tar del av så kallade seriösa nyhetsmedier utan i stället enbart söker sig till olika typer av underhållning. Gruppen har ökat och oroar samhällsdebattörer.

SVT 1 juni 2015

obror

Okamratlig, taskig (2011).

Jag föredrar snälla och positiva kommentarer här, är du enbart här för att vara fett obror så föreslår jag att du tassar vidare.

Personlig blogg 24 september 2015

[Vardagligt ungdomsord. Används även som substantiv i betydelsen 'en okamratlig person'. Jämför *broder* och engelskans *brother* för 'kamrat; närstående person'.]

plattfilm

Traditionell film utan tredimensionella effekter (2007).

En VR-film [virtual reality-film] kan handla om vad som helst, precis som vanlig "plattfilm".

TT 23 augusti 2015

[Motsatsen till *plattfilm* kallas ibland *omslutande film*.]

rattsurfa

Använda mobiltelefon eller annan utrustning som begränsar uppmärksamheten vid bilkörning (2014).

Ett nyuppfunnet ord som jag helst sluppit stifta bekantskap med över huvud taget är "rattsurfa". Få saker gör mig så förbannad som bilförare som anser sig, förutom att ansvara för sitt eget fordon, dess säkerhet och framfart, ha rätten att kolla sitt flöde i mobilen, läsa och till och med svara på sms och mejl. Hur kan man ens överväga att det skulle vara ett lämpligt tillfälle?

Östgötatidningen 13 januari 2015

[Ordet fick ett uppsving genom Transportstyrelsens kampanj "Sluta rattsurfa" i december 2014. Bakgrunden till ordet är den nya lagstiftning från 2013 som säger att förare inte får använda exempelvis mobiltelefon eller gps på ett sätt som gör dem ouppmärksamma i trafiken.]

robotjournalistik

Nyhetsrapportering med datogenererade artiklar (2012).

Det har varit mycket snack om robotjournalistik, och det ligger något i det. Sportreferat, affärsrapporter och budgetar – 2018 kommer var femte text från företag att ha skrivits av en robotförfattare.

IDG 7 oktober 2015

självradikalisering

Politisk radikalisering som en person genomgår utan direktkontakt med likasinnade (2010).

Det började på nätet. Självradikalisering kallar forskarna det. Omgivningen kunde se att hon isolerade sig. Jeansen byttes mot abaya (ett traditionellt heltäckande muslimskt plagg), slöjan dolde allt mer. Någon gång visade hon propagandafilmer från IS, men när familjen reagerade med avsky slutade hon med det.

Norrköpings Tidningar 28 augusti 2015

skuldkvotstak

Övre gräns för hur stor summa någon får låna i förhållande till sin inkomst (2015).

Stefan Ingves sågar regeringens åtgärder för den överhettade bostadsmarknaden. I stället vill riksbankschefen bland annat se ett skuldkvotstak. Nästan vart tredje hushåll skulle beröras av ett sådant krav.

Svenska Dagbladet 9 oktober 2015

ståpaddling

En aktivitet som går ut på att man står upp på en surfbräda och paddlar med en paddel (2009).

Det behövs balans för att klara ståpaddling.

Norra Halland 12 maj 2015

[Kallas även brädpaddling, stå upp-paddling, surfpaddling och SUP-paddling (av engelska stand-up paddling).]

svajpa

Styra till exempel en dator eller en mobiltelefon genom att dra med fingret på skärmen (2010).

Svajpar du höger på en profil [på Tinder] är du intresserad, svajpar du vänster är du inte det. För att påbörja en chatt krävs en matchning. En sådan infaller om ni båda svajpat åt höger på varandras profiler.

Hallands Nyheter 25 juli 2015

[Från engelskans *swipe*. Även *svepa* används.]

svischa

Använda en app för att föra över pengar (2012).

Efter att Adel gjorde inlägget på Facebook har personer hört av sig och velat bidra till ett nytt pizzabak för flyktingbarnen. Folk har svischat över pengar och Adel berättar att en kund tyckte att de skulle starta en insamling på pizzerian, vilket han nu har gjort.

Härrydaposten 9 september 2015

[Två stavningar förekommer: *swisha*, som anknyter till appen Swish som ordet är bildat från, och den försvenskade formen *svischa*.]

talepunkt

Förberett uttalande som exempelvis en politiker upprepar i en debatt eller en intervju (2003).

Moderatledaren har sedan hon tillträdde i vintras mest spelat sarg ut eller intill parodins gräns upprepat sina talepunkter i stället för att rakt svara på frågor.

Borås Tidning 12 oktober 2015

[Från engelskans *talking point* med samma betydelse.]

terrorresa

Resa som genomförs för att delta i strider eller träning med terrorstämplade grupper (2010).

Den svenska regeringen uppdrog, efter FN-beslutet, att en utredning skulle se över våra terrorlagar. Utredaren presenterade i juni förslag på kriminalisering av terrorresor.

Dala-Demokraten 25 september 2015

[En person som gör en terrorresa kallas ibland *terrorresenär*.]

transitflykting

Flykting som befinner sig på genomresa på en plats där hen inte avser att stanna (1993).

Under september och oktober kom många transitflyktingar till Sverige, för att ta sig vidare mot Finland. Nu har Finland ändrat asylreglerna.

TT 1 november 2015

[Kraftigt ökad användning under året.]

triggervarning

Förhandsvarning om att till exempel en bok eller en webbplats har ett innehåll som kan väcka obehag hos vissa personer (2014).

Numera har studenter på många håll börjat kräva obligatoriska triggervarningar i form av en etikett på kurslitteratur som innehåller skildringar av våld eller olämpliga värderingar.

Svenska Dagbladet 19 oktober 2015

[Från engelskans *trigger warning* med samma betydelse.]

trollfabrik

Organisering av nättroll och bloggare som har till uppgift att sprida propaganda (2015).

Långt skickligare i sin propaganda har Kreml varit. I synnerhet tänker jag på "trollfabriken" i Sankt Petersburg, där bland annat studenter anställts för att förmedla Moskvavänliga kommentarer i forum och på bloggar. Angreppsmetoden är intelligent eftersom den i enskilda forum lätt ger ett genuint och folkligt intryck.

Norrköpings Tidningar 11 mars 2015

[Från engelskans *troll factory*. Anknyter till *troll* i betydelsen 'person som avsiktligt skapar reaktioner på internet'.]

vejpa

Röka e-cigarett (2013).

Alla som sett någon vejpa har säkert hajat till över att det lika gärna skulle kunna vara en "riktig" cigarett eller pipa, förutom att det mer ser ut som en cigg från en sci-fi serie, eller kanske något Batman skulle använda.

Personlig blogg 5 september 2015

[Från engelskans *vape*, av *vaporizer* i betydelsen 'e-cigarett'.]

vithetsnorm

Norm som utgår från att vit hudfärg är det normala (2009).

I måndags hade P1-morgon ett inslag på sju minuter om vithetsnormen på Apoteket. Det vill säga att det inte finns plåster i fler hudfärger, utan att majoriteten är beiga.

Expressen 14 augusti 2015

värdgraviditet

Det att bära och föda barn åt någon annan (2015).

Sverige har goda förutsättningar till att bli ett föregångsland som stiftar regler för att tillåta värdgraviditet som en lösning för familjer som längtar efter barn. Detta öppnar även upp för fler möjligheter för regnbågsfamiljer att bildas. Att ingå värdgraviditet är ett stort beslut och inte något som någon annan ska bestämma åt dig, inte heller staten.

Östra Småland 9 september 2015

[Lanserat av RFSU som könsneutralare och mer sakligt korrekt alternativ till *surrogatmödraskap*.]

youtuber

Person som ägnar sig åt att lägga upp filmer på Youtube, ofta i en sådan omfattning att det kan ses som ett yrke (2005).

Den youtuber som har flest visningar totalt är svenska Pewdiepie med över 10 miljarder.

Kamratposten 7 oktober 2015

[Även *youtubare* används.]

ögonkramp

Kramp i ögat som bland annat kan orsakas av att man tittar för nära och för länge på en mobiltelefon (2004).

Fenomenet falsk närsynthet och ögonkramp har ökat kraftigt bland unga, något som gör att de får svårt att fokusera blicken på längre avstånd. Orsaken är att de sitter allt för mycket med näsan i telefonen.

TT 12 oktober 2015